

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΣΤΙΣ ΣΠΟΡΑΔΕΣ 1828-1831

ΝΙΚΟΣ ΕΜΜ. ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Το θέμα της επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική τα τελευταία χρόνια έχει βρει σχεδόν τη θέση που του αρμόζει στην «περιφερειακή» ιστορική βιβλιογραφία. Ωστόσο πέραν των γεγονότων που έλαβαν χώρα εκείνη την εποχή, υπάρχει και μια σειρά δημογραφικών και οικονομικών συνεπειών, η ιστορική έρευνα των οποίων είναι απαραίτητη για μια σφαιρική γνώση του όλου θέματος.

Οι καταστροφές που συντελέστηκαν το 1821 στη Χαλκιδική καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ανακατατάξεων στον κοινωνικό και οικονομικό «οργανισμό» της χερσονήσου. Το παρόν άρθρο πραγματεύεται μια μόνο όψη της νέας κατάστασης που προέκυψε μετά και την πτώση της Κασσάνδρας. Αναφερόμαστε στον τομέα της δημογραφικής αναπροσαρμογής, όπως αυτή συντελέστηκε με τον αποδεκατισμό μεγάλου μέρους του πληθυσμού τόσο λόγω των πολεμικών γεγονότων, όσο και του μεγάλου κύματος φυγής των Χαλκιδικιωτών προς τις Σποράδες και άλλες περιοχές του Αιγαίου.

Τα τελευταία χρόνια, εκτός από τα άρθρα του Γ. Χιονίδη, για τους Μακεδόνες παροίκους της Σκοπέλου και κάποιες άλλες σποραδικές αναφορές της βιβλιογραφίας σχεδόν τίποτε άλλο δεν είχε δημοσιευθεί για τους Χαλκιδικιώτες που είτε συμμετείχαν στα πολεμικά γεγονότα του 1821, είτε κατέληξαν ως πρόσφυγες σε περιοχές της νότιας Ελλάδας.

Η έρευνα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους αποκάλυψε πλήθος στοιχείων για τις δραστηριότητες των Χαλκιδικιωτών παροίκων που ζούσαν στις Σποράδες την περίοδο 1828-1831¹. Εκτός από τον ανδρικό πληθυσμό, ένα μέρος του οποίου συμμετείχε στα πολεμικά γεγονότα της δεκαετίας του 1820, εξίσου σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι γυναίκες από τη Χαλκιδική που αναγκάστηκαν λόγω της επανάστασης να ξεριζωθούν από τις εστίες τους. Ένας θησαυρός γυναικείων ονομάτων, τα περισσότερα εκ των οποίων όλο και λιγότερο χρησιμοποιούνται σήμερα, αφήνουν μια ιστορία αιώνων για την παρουσία της γυναίκας στη Χαλκιδική χερσόνησο.

Λόγω του μεγάλου όγκου των πληροφοριών σχετικά με τις γυναίκες θα περιοριστούμε στην παρουσίαση στοιχείων για τις Χαλκιδικιώτισσες που προέρχονται μόνο από έγγραφα του Υγειονομείου Σκοπέλου και αφορούν στα έτη 1828-1831. Μια πιο ενδελεχής μελέτη ορισμένων εγγράφων (ουσιαστικά πρόκειται για βιβλία πρωτοκόλλων και πρακτικών) που αφορούν στοιχεία για μετακινήσεις πολιτών, σύμφωνα με τα διαβατήρια που εξέδιδε το εκάστοτε Υγειονομείο, αποκαλύπτει ένα κύμα επιστροφής των Χαλκιδικιωτών στα πατρώα εδάφη από τα μέσα του 1828 έως τα μέσα του 1830, το κύμα αυτό σχετίζεται πιθανόν με τα σουλτανικά διατάγματα περί αμνηστίας που εκδόθηκαν την ίδια περίοδο. Επίσης παρατηρούμε μια τάση μετακίνησης Μακεδόνων προσφύγων των Σποράδων προς τη Θάσο και τον Όλυμπο το 1828 και προς την Αταλάντη, ήδη από το 1829.

Τα ονόματα επιλέχθηκαν ενδεικτικά και καταλογογραφήθηκαν σύμφωνα με τον τόπο καταγωγής, δυστυχώς στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν αναφέρεται το ακριβές όνομα του χωριού, αλλά ο ευρύτεροι γεωγραφικοί προσδιορισμοί Κασσάνδρα και Μαδεμοχώρια.

¹ Γενικά Αρχεία του Κράτους, Αρχείο περιόδου κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια, Επιτροπή Οικονομίας, φ. 13, 15, 19, 22, 27, 34, 42, 53, 61, 78, 88, 114, 121, 127, 151, 297.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ : Διαλεκτή Χριστοδούλου, Αμυγδαλιά Αγγέλου, Ζωγράφω Αγγέλου, Ανδριάνα σύζυγος Ρήγα Αντωνίου, Τριανταφυλλιά Αντωνίου, Ατλάζου, Μαρούδα Στόικου, Ελένη Βενετά, Πλούμω Γαροφάλου, Αγγελίνα Γεωργίου, Βαρσαμίνα Γεωργίου, Κυράσσου Δημητρίου, Ασάνω Δήμου, Καλή Δήμου, Μαγδαληνή Δήμου, Ειρήνη σύζυγος Λεμονή Γεωργάκη, Ασημίτζα, Γερακίνα, Αργυρή, Μονβασία Ιωάννη, Καλούδα σύζυγος Σταμάτη Κοτζά, Γερακίνα Κασσανδρινή, Ουρανία Κασσανδρινή, Κυριακού Κεχαγιά, Φροσύνη Κούλαινα, Κυρατζού και Δούκαινα Κωνσταντίνου, Μπιγήνα Μιχαήλ, Ασάνω Μαργαρίτη, Στεριανή Μπαρμπούσαινα, Γαρουφαλιά Μπρουζουλιά, Κυρατζώ Σαραφιανού, Κρυστάλω Παναγιώτη, Ανθούσα Παπά, Σουσάνα και Δέσπου Παπά, Ευαγγελινή, Σουλτάνα Πολυχρόνη, Κουρτέσα Παπαδιά, Ζαφείρω Παπασύρου, Κυράννω Ρήγα, Σταμούλα Ιωάννη, Σταματική Τριανταφύλλου, Συράγω Ιωάννου, Κηλαϊδή Μιχάλη, Μηλιά Σαραφιανού, Μαγδαληνή, Ζαχαρένια Ζάχου, Αρχόντω Αναστάση, Παγώνα Δημητρίου, Δεσποινού Τσατσαρώνη, Κωνσταντίνα Αντρωνούδη, Αντίτσα Ξάνθου.

ΜΑΔΕΜΟΧΩΡΙΑ : Βελίκο Γιοβάνη, Μανούσω Γιοβάνη, Αυγένω σύζυγος Στέργιου Φυλακτού, Σταμάτα Αυγερινού, Αβραμπεκίνα Γεωργίου, Παρασκευή Γεωργίου, Σουλτάνα Ζάχαρη, Αθανασία Μυλωνά, Αγορή Θεοδώρου, Διαλεκτή Νικολάου, Μπαμπάκω Μερτζάνη, Βεργίνα Νικολάου, Γερακίνα Παπαδιονυσίου, Παγώνα Στέργιου, Ζωίτσα Νικολάου, Αγγελίνα Χριστοδούλου, Ευαγγελινή Παπαγεωργίου, Ασάνω, Αμυγδαλιά Χριστοδούλου, Μαργαρίτα, Θεοδώρα Μανόλη, Διαλεκτή Ζάχου, Κρυστάλω Δημητρίου, Τρυγώνα Μανόλη, Μηλιά Πανταζή, Νικολάου Χριστοδουλιά, Αργύρη Μαρία, Μαργαρώνα Ιωάννη, Ασημίνα Δημητρίου, Κυριακού Μιχάλη, Μελίσω Κυριάκου.

ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ : Χάιδω Αθανασίου, Γερακίνα Δημητρίου, Τρυγώνα Δημητρίου, Κυράννω Καμπάνη, Κυριακή Νέστορα, Χρυσίτζα Γεωργίου, Αναστασιά Κώστα, Αναστασιά Βασιλείου, Χάιδω Δήμου, Μορφούλα Γιαννάκη, Σόνου Δημητρίου, Μαρία Δημητρίου, Κυριακή Ιωάννη, Ελένη Σταύρου, Μαρούδα Κυριάκου.

ΓΟΜΑΤΙ : Μπιγήνα Γεωργίου, Μετάξω σύζυγος Στεριανού Μαρίνου, Μαρία Νικολάου σύζυγος Αποστολάρα, Αικατερίνη Αποστολάρα, Βάγια.

ΡΕΒΕΝΙΚΙΑ (ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ) : Αλεξάνδρα Δημητρίου.

ΣΥΚΙΑ : Καμπάνω Γεωργίου, Αγοραστή σύζυγος Βασιλικού Ξανθόπουλου, Στεριανή Κομιανή, Μαριώ Λιόλινας, Μετάξω Πέτρου, Πασχαλιά Στέργιου, Διαλεκτή Δημητρίου, Σουλτάνα Παναγιώτη.

ΣΠΙΟΤΝΙΚΙΑ (ΡΙΖΑ) : Χάιδω Εμμανουήλ, Μαρία Αναστασίου.

ΛΙΒΑΔΙ : Αναστασία Γραμμένου, Βασίλω Ξάνθου, Μυρσίνα Μαργαρίτη, Αθανάσω Μαργαρίτη, Αρχόντω Στρατή, Παναγιωτού Ιωάννη, Χάιδω Ιωάννη.

ΔΟΥΜΠΙΑ : Σουλτάνα σύζυγος Κων/νου Δουμπιώτη, Τρυγώνα σύζυγος Βασιλικού Δουμπιώτη, Στεριανή.

ΠΕΡΙΣΣΟΣ : Διαμαντένια Γεωργίου, Στεριανή Ιωάννη, Στεριανή Στέργιου.

ΟΡΜΥΛΙΑ : Κυρατζού Παπαδημήτρη.

ΒΡΑΣΤΑ : Στεριανή Αθανασίου, Δάφνη Αλέξη, Άννα Σεραφείμ, Μαρία Δημητρίου, Κότζα Γεράκη, Γερακίνα Ιωάννη.

ΝΙΚΗΤΗ : Αγοραστή Βασιλικού, Αγοραστή Γιαννάκη, Κυράννω, Μορφούλα, Μαρία, Κυρατσή Χαλβατζή, Βαγγελίτσα Μανόλη, Μπόζα Γεωργίου.

ΓΑΛΑΤΙΣΤΑ : Αλεξίνα Νικολάου, Θεοφανώ Αθανασίου, Μπιτσίνα Βασιλείου, Μαλούσο Βασιλείου, Μαρία Χριστοδούλου, Μπλουχούρου Δήμου, Άνοιξη.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΜΑΣ : Λυγερή Κώστα, Ασημίνα Στάμου, Λεμονιά Τσάμη, Τριανταφυλλιά Τσάμη, Κορτέσα Δήμου, Κορτέσα Ιωάννου.

ΠΟΡΤΑΡΙΑ : Αμυγδαλιά Ιωάννου, Αικατερίνη Βασιλείου.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ : Κορτέσα Δήμου, Παπαδιά Θεοδοσίου, Καλή.

ΠΑΡΘΕΝΩΝΑΣ : Σουλτάνα Ρίζου, Καμπάνω Παραδείση, Σουλτάνα Γεωργίου, Μαρούδα Στέρου, Βασιλική Δημητρίου.

ΒΑΣΙΛΙΚΑ : Αικατερίνη Βρεττά.

ΜΕΤΑΓΓΙΤΣΙ : Κυρατζή Νικολάου, Στεριανή Αλεξανδρή.

ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙ : Μιχαλιά Παραδείση, Μαρία Πολυμέρου, Αβραμπεκίνα Σκανδαλη.

ΒΑΒΔΟΣ : Μπαλάσω Παυλούδη, Καλούδα Γεωργίου.